

הצעה לפעילות בנושא אנטישמיות סדנת היגדים

מיועד לחטיבה העליונה

מבוא

במנשר שפרסמו ניצולי שואה) ראו ב"קישורים רלוונטיים" עם נעילת הכינוס הבין-לאומי בנושא "מורשת ניצולי השואה – ההשפעות המוסריות והאתיות על האנושות" נכתב:

"אנטישמיות וכל סוג אחר של גזענות טומנים בחובם סכנה לא רק ליהודים אלא לכל העולם. חבויות בהם מגמות שיכולות להוביל לרצח עם. בימים אלו האנטישמיות החדשה' מכוונת בו זמנית נגד היהודים, נגד ישראל ונגד הציונות, תוך הפיכת מושגים אלה למושגים נרדפים. תופעות אלה שכיחות גם בתעמולה הבאה מהעולם הערבי. השואה הראתה לעולם עד היכן מגיע כוחן ההרסני של האנטישמיות והגזענות. הכחשת השואה, מזעור השואה ובנאליזציה של השואה, הם פתח מילוט מהסקת מסקנות מתבקשות מהעבר והפקת לקחים לעתיד. אנו נציגו של דור הניצולים קוראים לכל אנשי המצפון בעולם לעקור תופעות אלה מן השורש ולהיאבק בהן ללא פשרות."

במילים אלו פונים אלינו ניצולי השואה, שחוו על בשרם את כוחה ההרסני של האנטישמיות בביטוייה הקיצוני ביותר, כדי להתריע על הסכנות הטמונות בתופעה ולהפציר בנו, הדורות הבאים, להיאבק בה. צעד ראשון במאבק באנטישמיות הוא הכרת ביטוייה השונים. הסדנה שלפניכם מלמדת על היבטים שונים של האנטישמיות.

הסדנה מיועדת לתלמידי החטיבה העליונה, ואפשר להעבירה הן במסגרות פורמליות הן במסגרות בלתי פורמליות. מומלץ להעביר את הפעילות לקבוצות של כשלושים תלמידים במשך כשעה ומחצה, אך אפשר להעביר את הפעילות גם לקבוצות קטנות יותר ובפחות זמן.

מערך הסדנה מתבסס על עשרה היגדים בנושא האנטישמיות. לכל היגד נושא משלו, והוא מעורר דיון בסוגיות אקטואליות שונות. לרשות מנחה הפעילות עומד מגוון של מקורות מסוגים שונים, ובהם מידע על הסוגיות העולות בדיונים על ההיגדים.

תפקידו של המנחה להנחות את הדיון כך שכל משתתף יוכל להביע את דעתו ועם זאת לוודא שהדיון ייגע בכל הסוגיות של מערך הסדנה. המנחה נדרש להציג לפני המשתתפים את הסוגיות הנידונות בהיבטיהן

השונים באמצעות הצגת העמדה המנוגדת לעמדה שהמשתתפים מציגים ובאמצעות הצגת מידע חדש. אנו מציעים לסיים את הסדנה בקריאת הקטע מתוך מנשר הניצולים שלעיל (או קטעים מתאימים אחרים) כדי לעורר מחויבות לנושא.

חומרי עזר :

- דף היגדים – שמחלק המדריך לתלמידים
- קישורים למקורות מתאימים לשימוש המדריך - המקורות מציגים תחומי דעת שונים וגישות רבות המייצגות את כותבי המקורות ויכולים להעשיר כל דיון בנושא ולתת בידי המדריך כלים תוכניים להרחבת נקודות המבט.

מהלך הפעילות שלב א

הסדנה שלפניכם היא סדנת היגדים. בסדנה זו המדריך מחלק לתלמידים דף ובו עשרה משפטים, כל אחד מהם מנוסח כקביעה. התלמיד מתבקש לגבש דעה ראשונית על כל קביעה ולהחליט אם הוא מסכים לה אם לאו.

שלב ב

בשלב זה נערך דיון במליאה. אפשר לעבור לדיון מיד בתום שלב א', אך יש אפשרות אחרת: לאחר שכל תלמיד יגבש דעה ראשונית על כל אחד מההיגדים, יחולקו התלמידים לקבוצות, ובהן הם ידונו על ההיגדים ויבחרו היגד שכל חברי הקבוצה מסכימים עמו והיגד שכל חברי הקבוצה מתנגדים לו. בתום הדיונים בקבוצות תציג כל קבוצה את ההיגדים שבחרה.

שלב ג

בשלב זה ייערך דיון, ובו יסוכמו עיקרי הדברים שנאמרו ונלמדו.

היגדים

להלן ההיגדים והסוגיות העולות מהם:

1. "גל מעשי האנטישמיות ברחבי העולם, שלדעת רבים לא היה כמותו מאז ימי השואה, מוכיח

שההיסטוריה חוזרת!"

נושאים לדיון :

- האם קיימת "אנטישמיות חדשה"? מה בין האנטישמיות החדשה (לאחר השואה) לבין האנטישמיות שהגיעה לשיאה בשנות ה-30 וה-40? יש להעלות מרכיבים חדשים באנטישמיות כמו אנטי-ציונות, וכן יסודות ישנים המאפיינים את האנטישמיות כגון התייחסות ליהודי כמקור הרע.
- מה ההבדלים בין מצבם ומעמדם של היהודים היום לבין מצבם ומעמדם לפני השואה? קיומה של מדינת ישראל, קיומם של מוסדות המופקדים על שימור זיכרון השואה ומשמעויותיה).

מקורות רלוונטיים:

1. קובי ריבלין, **השואה – כלי שרת בידי האנטישמיות החדשה?**, מגזין יד ושם, 25 ירושלים 2004.
2. האם אווירת האנטישמיות הנוכחית היא כמו זו ששררה ערב השואה?, אתר יד ושם.
3. יעקוב לזוביק, **אנטישמיות ונאורות – קריאת אזהרה**, אתר יד ושם.
4. שמחה אפשטיין, **תבניות מחזוריות באנטישמיות – אלימות אנטי יהודית בארצות המערב לאחר השואה**, בשביל הזיכרון 26, ביה"ס המרכזי להוראת השואה, יד ושם, ירושלים, 1998 עמ' 26-33.
5. אליקים רובינשטיין, **על האנטישמיות מקומה ותפקידה של מדינת ישראל במלחמה באנטישמיות**, קובץ משואה ל"א, תל-יצחק תשס"ג, עמ' 55-65.

2. "כל ביקורת על מדינת ישראל היא בבחינת אנטישמיות"

נושאים לדין:

- מה בין אנטישמיות לאנטי-ציונות? כיצד להבדיל בין ביקורת לגיטימית לבין טיעונים אנטישמיים באצטלה של ביקורת עניינית?
- האם אכן העולם כולו נגדנו? יש לדבר על האנטישמיות בהקשר המתאים ולהציגה בממדיה האמתיים.

מקורות:

1. האם כל ביקורת על ישראל היא אנטישמית?, אתר יד ושם.
2. רוני שטאובר, **אנטי ציונות כביטוי לשנאת היהודים לאחר השואה**, קובץ משואה ל"א, תל-יצחק תשס"ג, עמ' 37-53.
3. קובי ריבלין, **השואה – כלי שרת בידי האנטישמיות החדשה?**, מגזין יד ושם, 25 ירושלים 2004.
4. דינה פורת, רפאל ואגו, רוני שטאובר (עורכים), **אנטישמיות ותנועות קיצוניות בעולם: נתונים, אפיונים והערכות**, הוצאת רמות - אוניברסיטת תל-אביב, תל-אביב 1998. עמ' 85-90, 128-131, 229-231.

3. "התעלמות היא הדרך הטובה ביותר להתמודד עם האנטישמיות"

נושאים לדין:

- אפשר להציג שתי גישות עיקריות: האחת - אין להיאבק בתופעת האנטישמיות! הגישה תואמת את הנטייה האנושית הטבעית להניח שצרות תעבורנה מאליהן. בגישה זו תומכים הטוענים שדווקא מאבק נמרץ עלול לתת במה לדעות האנטישמיות ובכך להשיג את המטרה הפוכה. הגישה האחרת - חובה להיאבק באנטישמיות! ניסיון הדורות האחרונים מלמד כי הגישה הפסיבית לא הועילה וכי יש להתייחס לתופעת האנטישמיות ברצינות.
- האם יש טעם להיאבק על דעת הקהל ולנסות לצמצם את האנטישמיות ואף לנסות לגייס לצורך כך גורמים לא יהודיים?
- כיצד להיאבק באנטישמיות? מה צריך להיות תפקידה של ישראל במאבק?

מקורות:

1. פר אהלמארק, המאבק באנטישמיות החדשה-ישנה, אתר יד ושם.
2. אליקים רובינשטיין, **על האנטישמיות מקומה ותפקידה של מדינת ישראל במלחמה באנטישמיות**, קובץ משואה ל"א, תל-יצחק תשס"ג, עמ' 55-65.

4. "מדינת ישראל היא התשובה היחידה לאנטישמיות"

נושא לדין:

- האם הפתרון לאנטישמיות הוא מדינה ליהודים? האם כאשר יחיו כל היהודים במדינת ישראל, לא תהיה עוד אנטישמיות? (ראה גם היגד 8: "במקום שאין בו יהודים אין אנטישמיות").

מקורות :

1. משה דרורי, **לקראת חידוש אפשרי של הציונות**, ציונות וחינוך לציונות- סוגיות בהשתלמויות מורים ז', תשנ"ח ירושלים, עמ' 109-115. (בעיקר עמ' 110, 111).
2. אלכס ביין, **שאלת היהודים – ביוגרפיה של בעיה עולמית**, ספריית הפועלים, גבעתיים 1986, עמ' 216-219.

5. "חופש הביטוי הוא ערך עליון, וחובה לשמור עליו בכל מחיר. לכן טוב עושה ארצות הברית שבה הכחשת השואה (באינטרנט למשל) אינה עברה פלילית כפי שהיא בגרמניה"
נושאים לדין:

- מהו עקרון חופש הביטוי? מה הגבול בין חופש הביטוי להסתה?
- אמצעי התקשורת בכלל והאינטרנט בפרט הם כלים להפצת תעמולה אנטישמית מצד אחד וכלים במאבק במפיצי תעמולה זו מצד אחר.

מקורות:

1. מה תפקידה של התקשורת בעלייה הנוכחית באנטישמיות?, אתר יד ושם.
2. דוד סיטמן, **אנטישמיות באינטרנט**, בתוך: אנטישמיות ותנועות קיצוניות בעולם: נתונים, אפיונים והערכות, דינה פורת, רפאל ואגו, רוני שטאובר (עורכים), הוצאת רמות - אוניברסיטת תל-אביב, תל-אביב 1998, עמ' 235-246.

6. "כל יהודי בעולם חייב ללמוד על האנטישמיות"
נושאים לדין:

- האם יש לעסוק באנטישמיות ואם כן מדוע?
- האם העיסוק באנטישמיות אינו מנציח את זהות היהודים כקרבן?
- האם רק יהודים צריכים לעסוק באנטישמיות או כל בני האדם? מהם התוצאות האוניברסליות של האנטישמיות? (האנטישמיות מתחילה ביהודים אך אינה עוצרת בהם).

מקור:

פר אהלמארק, המאבק באנטישמיות החדשה-ישנה, אתר יד ושם.

7. "זיכרון השואה משמש מגן בפני התפשטות האנטישמיות"
נושאים לדין:

- השואה משמשת היום בעולם קוד תרבותי לחינוך לדמוקרטיה ולהגנה על זכויות אדם. למקומה המרכזי של השואה בתודעה העולמית יש גם נזקים: עיסוק מוגבר בשואה מעורר התנגדות לנושא וטינה ליהודים, והשואה נהיית כלי שרת בידי האנטישמיות החדשה - למשל ההשוואה בין הסכסוך הישראלי-פלסטיני לבין המדיניות של גרמניה הנאצית כלפי היהודים.
- זו הזדמנות להבהיר מדוע אין כל מקום להשוואה בין הסכסוך הישראלי-פלסטיני לבין השואה.

מקורות:

1. יהושע עמישב, **האנטישמים משתמשים בשואה**, הארץ, 28 בדצמבר 2003.
2. קובי ריבלין, **השואה – כלי שרת בידי האנטישמיות החדשה?**, מגזין יד ושם, גיליון 25, ירושלים 2004.

3. **מדוע אי אפשר להשוות בין הסכסוך הישראלי פלסטיני לשואה?**, אתר יד ושם.

8. "במקום שאין בו יהודים אין אנטישמיות"

נושאים לדין:

- האם אדם יכול לשנוא את מי שמעולם לא פגש? האם ייתכן שרגשות שליליים כלפי יהודים נפוצים במקומות שאין בהם יהודים? לכאורה לא, אך המציאות מלמדת אחרת.
- אפשר לבדוק כמה מקומות ולזהות את הגורמים המעוררים את האנטישמיות בכל אחד מהם - אשמה, רדיפת בצע (מדינות שנדרשות לפצות יהודים), דת (אנטישמיות מסורתית) ועוד.
- מה אפשר ללמוד על האנטישמיות מקיומה של אנטישמיות ללא יהודים?

מקור:

דינה פורת, רפאל ואגו, רוני שטאובר (עורכים), **אנטישמיות ותנועות קיצוניות בעולם: נתונים, אפיונים והערכות**, הוצאת רמות - אוניברסיטת תל-אביב, תל-אביב 1998. עמ' 85-90, 229-231, 128-131

9. "היהודים החיים במדינת ישראל אינם צריכים להיות מוטרדים מתופעת האנטישמיות"

נושא לדין:

- מדינת ישראל היא המענה לאנטישמיות. מקומם של כל היהודים במדינת היהודים, ויהודי שבוחר לחיות בגולה צריך להתמודד עם תוצאות בחירתו. אך לעומת עמדה זו יש מקום להעלות סוגיות כגון סולידריות יהודית וההשפעות של דעות אנטישמיות על היחס למדינת ישראל, על לגיטימיות קיומה בעיני העולם, על מעמדה בזירה הפוליטית ובסופו של דבר על מציאות חייהם של אזרחיה.

מקורות:

1. רוני שטאובר, **אנטי ציונות כביטוי לשנאת היהודים לאחר השואה**, קובץ משואה ל"א, תל-יצחק תשס"ג, עמ' 37-53.
2. אליקים רובינשטיין, **על האנטישמיות מקומה ותפקידה של מדינת ישראל במלחמה באנטישמיות**, קובץ משואה ל"א, תל-יצחק תשס"ג, עמ' 55-65.

10. "שנאת הזרים במדינות אירופה אינה צריכה להטריד את אזרחיהן היהודים" נושאים לדין:

- מה בין גזענות, שנאת זרים ואנטישמיות? האם תיתכן שנאת זרים ללא שנאת יהודים?
- האם לעם היהודי, עם שידע ויודע שנאה קשה מהי, יש חובה מוסרית כלפי קבוצות מותקפות אחרות?

מקורות:

1. אפרת בלברג, **הערות והארות דיסקטיות להוראת נושא האנטישמיות**, בשביל הזיכרון 26, ביה"ס המרכזי להוראת השואה, יד ושם, ירושלים 1998, עמ' 33-41.
2. יואל בר-רומי, **האנטישמיות בעידן תמורות**, מסרד החינוך, מסרד ההסברה, ירושלים 1991, עמ' 6-13. (בעיקר עמ' 8, 9).
3. מנשר ניצולי השואה, שפורסם בתום הכנס הבינלאומי "מורשת ניצולי השואה – ההשפעות המוסריות והאתיות על האנושות" שנערך ביד ושם.

מקורות כלליים:

1. שמואל אטינגר, **עוד על האנטישמיות בדורנו – ייחודה וצורתיה**, בתוך: האנטישמיות בעת-החדשה, מורשת, תל-אביב 1978.
2. סבר פלוצקר, – **2001 השנה שבה האנטישמיות הרימה ראש**, ידיעות אחרונות, 28.12.2001.

דף היגדים

YAD VASHEM

The Holocaust Martyrs' and
Heroes' Remembrance Authority

יד ושם

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

The International School for Holocaust Studies

ביה"ס המרכזי להוראת השואה

לא מסכים/ה	מסכים/ה	היגד	
		"גל גילויי האנטישמיות ברחבי העולם, שלדעת רבים לא היה כמותו מאז ימי השואה, מוכיח שההיסטוריה חוזרת!"	1.
		"כל ביקורת על מדינת ישראל היא בבחינת אנטישמיות."	2.
		"התעלמות ("הצרות יעברו מעצמן") היא הדרך הטובה ביותר להתמודד עם האנטישמיות."	3.
		"מדינת ישראל היא התשובה היחידה לאנטישמיות."	4.
		"חופש הביטוי הוא ערך עליון וחובה לשמור עליו בכל מחיר. לכן, טוב עושה ארה"ב שבה הכחשת השואה (באינטרנט למשל) אינה עברה פלילית כפי שהיא בגרמניה."	5.
		"כל יהודי בעולם חייב ללמוד על האנטישמיות."	6.
		"זיכרון השואה משמש מגן בפני התפשטות האנטישמיות."	7.
		"במקום שאין בו יהודים אין אנטישמיות."	8.
		"היהודים החיים במדינת ישראל אינם צריכים להיות מוטרדים מתופעת האנטישמיות."	9.
		"תופעת שנאת הזרים במדינות אירופה אינה צריכה להטריד את אזרחיהן היהודים."	10.